

Frit Norden nr 1 – februar 2013
41. ÅRGANG

Frit
Norden

NORDEN OG FREDEN:
Maj Britt Theorin
Johan Galtung
Torbjørn Dahl
på
NORDISK FOLKERIGSDAG
2012

Nordisk Folkerigsdag i fredsarbejdets tegn

Årets nordiske folkerigsdag fandt sted i Jondal – en skøn plet i Hardangerfjorden, hvor familien Galtung har holdt til i århundreder, som skildret af Johan Galtung i Frit Norden nr. 1 2012.

Fredsforskningens nestor tog imod os på sit fredsakademi, hvor de ca. 30 deltagere i de følgende dage fejrede Olai-fest med bål, grillmad og vin i aftensolen ved fjordbredden, var på en skøn bustur langs fjorden og op i fjeldet, hvor en svævebane fortabte sig i skyerne, og lyttede til dejlig lokal musik. Ikke mindst drøftede man mulighederne for en genopvækkelse af det en gang så markante nordiske samarbejde i bl.a. FN for fred, fredsbevarelse og nedrustning.

Formanden for Fritt Norden Norge Peter Ørebech talte om "makrelkrigen" – fiskerikonflikten mellem nordiske lande, mens stortingsrepræsentant Per Olaf Lundteigen talte om det nordiske samarbejdes succeser, og Torbjørn Dahl, tidligere formand for Fritt Norden Norge, rundede af med at markere 50-året for underskrivelsen af det officielle nordiske samarbejdes grundlag, Helsingforsaftalen.

Som altid kunne deltagerne drage fra folkerigsdagen fyldt med inspiration og tanker om mulige fremtidsscenerier og med en masse ny viden om konkrete konflikter og konfliktløsninger – og med indtryk fra dejligt samvær og spektakulær natur.

Nogle af indlæggene kan læses i dette nummer; mere fra og om folkerigsdagen kan ses på hjemmesiderne www.fritnorden.dk og www.frittnorden.no

Jesper Morville

Hur kan vi stärka FN globalt, nationellt och lokalt? Låt kvinnorna vara med!

Maj Britt Theorin

Kära fredsvänner.

Nu hade ni förväntat er en bitsk och vass kvinna – Inga-Britt Ahlenius – men IngaBritts mycket kloka synpunkter och uppgörelse med Ban Ki-Moon får ni läsa er till i hennes bok "Mr Chance". Hon har naturligtvis helt rätt. Det krävs stora förändringar för att FN också i fortsättningen skall kunna vara en stark kraft i världen.

Efter många år i FN både som delegat och ansvarig nedrustningsambassadör på 1980 och 1990-talen har jag en hel del synpunkter på vad som måste ändras i systemet. Bl a räcker det inte med att Säkerhetsråd behåller sin vetorätt, som högsta beslutande instans. Den bör rådets medlemmar frivilligt avstå från att utnyttja. Det förutsätter förstås att dess medlemmar lever upp till sin uppgift att säkra freden i världen och inte agerar från egna nationella intressen. Regeringarnas organ Generalförsamlingen är inte tillräckligt som rådgivande till Säkerhetsrådet. En av folken vald extra generalförsamling skulle sannolikt bättre spegla opinionen i världens länder.

För min egen del är svaret på frågan hur vi kan stärka FN globalt, nationellt och lokalt enklare än så och kan genomföras nu: Låt kvinnorna vara med! På alla nivåer i samhället

inte som offer utan som **beslutsfattare** om fred och krig. Den erfarenheten går långt tillbaks i tiden och kräver en bakgrundskildring. När sades följande:

"Både nu och förut har vi fått härda ut med era eviga krig. Och med tålmod vi förlät och förstod vad karlarna än tog sig för. Och ändå begrep vi rätt väl ert knep. Man sitter därhemma och hör att ni gjort något skumt eller ovanligt dumt och frågar er: "Hur gick det idag med ert fredsfördrag? Har ni fattat något beslut om komrnunikéen som ska huggas i sten? Då svarar mannen helt lugnt: "Lägg dig inte i det. Låt mig vara i fred! - och jag teg."

Orden är Lysistrates i Aristofanes pjäs från 411 f kr, men de kunde lika gärna ha sagts i dag av kvinnor runt om i världen. Lägg dig inte i - låt mig vara i fred. I Tadjikistans fredsförhandlingar var endast en av tjugosex delegater kvinna, fastän kriget skapat 25 000 änkor.

Fredsförhandlingarna i Sierra Leone behandlade ett vitt spektrum av frågor om återuppbyggnad och maktfördelning. Men trots inbördeskrigets exceptionellt brutala attacker mot kvinnor och flickor, bortsåg fredsförhandlingarna från kvinnors rättigheter, intressen och prioriteringar. Vid de första fredsförhandlingarna i Arusha om Burundi var bara två av 126 delegater kvinnor.

Så kan vi gå genom alla fredsförhandlingar fram till idag. Män, män, män - i gråa kostymer - samma män som fört kriget vill ensam bestämma framtiden. Utan inflytande av kvinnor.

Men fortfarande utgör kvinnor den del av civilbefolkningen som drabbas hårdast vid väpnade konflikter och tillåts inte ta del i återuppbyggnadsprogram eller fredsförhandlingar. I

konflikter världen över – från Balkan och Kongo till Afganistan och Irak – utsätts kvinnor systematiskt för våldtäkt, de utnyttjas och förtrycks i flyktingläger och tvingas in i slaveri. Men besluta får de inte.

Att använda våldtäkter som vapen har skett i många krig under seklers gång. När en shiitisk militiaman våldtar en sunni kvinna anses han implantera en shiitisk individ i hennes livmoder. Våldtäkten fungerar som en trojansk häst; våldtäktsmannens identitet finns gömd i hennes livmoder; en fiende som föds fram om nio månader. Tragedin slutar ofta med att kvinnan utsätts för hedersmord av sina egna.

Mot denna bakgrund borde genusperspektivet vara en självklar del av planering och praktiskt handlande i konfliktsituationer och i fredsbyggande arbeten. Kvinnor måste delta och besluta i all konfliktlösning, i alla fredsforhandlingar samt i all medling. Ett sådant perspektiv skulle förbättra situationen för de mest utsatta och hindra att de som har den mest betydande rollen vid återuppbyggnad av krigshärjade samhällen, inte längre marginaliseras i fredsprocesser.

EU har misslyckats på sin egen bakgård. Inga bosniska kvinnor deltog i fredsforhandlingarna som satte punkt för kriget i Bosnien. Detta trots att hela världen var medveten om de systematiska våldtäkter som kvinnor utsattes för. Vid förhandlingarna efter NATO:s bombning av Kosovo deltog endast en kvinna.

Detta speglar de värderingar jag mötte när jag på uppdrag av ett enigt jämställdhetsutskott skulle skriva en rapport i EU-parlamentet om kvinnor och konflikter. Ordföranden för utrikesutskottet ansåg att det räckte med att det utskottet tog med några rader i försvarsrapporten. Jag blev rasande men måste övertala honom att rapporten skulle skrivas. Jag gav honom en halv A4 sida som han slängde ett öga på och sa bokstavligen: "Ni kvinnor skall inte syssla med sånt. Förstår ni inte att vi män slåss för er". Detta var år 2000. Inte 411 år före Kristus!

Efter några veckors hårdmangling backade han och jag utarbetade en strategi om integrering av jämställdhetstänkande i allt europeiskt säkerhetsarbete, som antogs med en förkrossande majoritet hösten 2000. Och senare på hösten antog FN:s säkerhetsråd den numera ganska välbekanta resolutionen 1325 i samma syfte.

Man kan inte bygga ett hus på en halv grund. Men att utesluta 50 procent av befolkningen deras erfarenheter, behov och prioriteringar för att bygga fred är tydligen helt acceptabelt. Men med ett sådant system får vi ingen hållbar fred.

I strategin krävde jag därför kvinnors aktiva deltagande i allt fredsbyggande – inte bara efter konflikter, men också i förebyggande syfte för att undvika väpnade konfrontationer.

Även om kvinnor uteslutits från formella fredsprocesser så har kvinnoorganisationer spelat en roll i många fredsprocesser. Inte bara vid Lysistrates kärleksstrejk för att tvinga männen att sluta fred. I nutida konflikter från Irland och Mellanöstern till Sudan och Somalia – har kvinnor gått över stridslinjer för att söka skapa fred.

Jag säger inte att kvinnor till sin natur är fredligare än män – kvinnor förespråkar också ofta nationalistisk propaganda och uppmuntrar makar och söner att ansluta sig till väpnad kamp. Men det är viktigt att kvinnors fredsinitiativ lyfts fram och erhåller officiellt politiskt, tekniskt och finansiellt stöd.

Kvinnors deltagande i byggandet av ett nytt *Afghanistan* var en fråga jag drev starkt som ordförande för jämtalldhetsutskottet i EU. En representant för RAWA (Revolutionary Association of the Women of Afghanistan) berättade för vårt utskott hur situationen var för kvinnorna i Afghanistan. Hon manade oss att inte lita varken på den Norra Alliansen eller talibanerna. FN:s konferens i Bonn närmade sig. På uppdrag av utskottet skrev jag brev till FN:s generalsekreterare Kofi Annan, det belgiska ordförandeskapet för EU, EU:s höge representant Javier Solana och kommissionens dåvarande ordförande Romano Prodi och krävde deras ansvarstagande för att säkerställa kvinnors fulla deltagande i fredsprocessen. Jag krävde också att särskilda pengar i EU:s budget skulle avsättas till förmån för Afghanska kvinnor!

Aldrig någonsin har jag sett så snabbt resultat av några brev. Budgetutskottets samtliga ledamöter ställde sig bakom att pengar skall avsättas till de afghanska kvinnorna.

Men det viktigaste var att några dagar senare ringde min telefon med besked från FN:s representant att jag skulle vara i Petersberg vid Bonn nästa dag klockan 12 för att tala till de afghanska ledarna vid mötet om Afghanistans framtid i Bonn tillsammans med utrikesutskottets ordförande i Belgiens parlament.

Det blev en spännande upplevelse – man kände igen herrarna från TV och många av dem i Mojahedin-mössor. 30 män och fyra kvinnor i det slutna rummet; två eleganta

västerländskt klädda och två i svarta hucklen. Naturligt nog var kvinnorna mycket positiva. När jag i förväg bemötte argumentet att vi lever i olika kulturer med att jag visste att kvinnor suttit i deras regeringar tidigare, att de haft såväl kvinnliga läkare som professor, ja t.o. m. en kvinnlig general, vaknade männen till. Den där kvinnan visste tydligen vad hon talade om.

Visst användes vi av FN:s särskilde förhandlare Lachar Brahimi för att tvinga afghanerna att ha kvinnor med i den provisoriska regeringen. Det gjorde vi gärna och det gav oss ju möjlighet att sen få tala till 1200 journalisterna efter mötet.

Jag krävde kvinnors deltagande i den provisoriska och permanenta regeringen och framför allt när konstitutionen skrivs, att de ledare som förnedrat kvinnor inte ska få delta i regeringen och att FN trupperna utbildas i genus. Tre kvinnor erbjöds sedan ingå i regeringen, bl a som minister för kvinnofrågor. Tyvärr accepterade bara två kvinnor och en av dem blev allt för självständig gentemot männen och uteslöts när den permanenta regeringen utsågs. De gamla krigsherarna och deras värderingar lever fortfarande kvar.

Jämställdhetsutskottet arrangerade även ett *Afghan Women's Summit* i Bryssel under hösten, där kvinnor från olika etniska grupper arbetade fram sina 5 prioriteringar i en gemensam deklARATION. De gemensamma kraven lyfte jag sedan fram i en resolution som EU-parlamentet ställde sig bakom för att sätta tryck på den nya Afghanska interim regeringen och på det internationella samfundet – inte minst kommissionen och rådet.

Och kvinnornas krav var naturligt nog andra än männens; rätt till utbildning, sjukvård och hälsovård, rätt att delta i och väljas i allmänna val, rätt att delta i konstitutionsarbetet m.m.

Tyvärr har inte utvecklingen i Afghanistan varit positiv. Nu förs sen över tio år ett regelrätt krig från USA och allierade, som alltför ofta drabbar civila afghaner. Och den styrka – ISAF – som Sverige ingår i och som har till uppgift att skydda regeringen och civila hjälporganisationer står nu under amerikanskt befäl med deras "rules of engagement" av typen "skjut först och fråga sen". Men freden kan inte bombas fram, varken i Afghanistan eller någon annan stans.

Sveket mot kvinnor gäller inte bara arbetet med åter-uppbyggnad. Massvåldtäkterna av mellan 20 000 och 50 000 kvinnor i det forna Jugoslavien fick visserligen stor uppmärksamhet, men när offren sökte rättvisa genom den internationella krigsförbrytartribunalen i Haag fick de varken vittnesskydd eller psykologiskt stöd. Följden blev att få vågade vittna.

En internationell domstol som behandlar sexuellt våld som krigsförbrytelse – lika med tortyr och terrorism – är ett måste för att bryta trenden att systematiskt använda våldtäkter som en krigsstrategi. Vi kan inte tillåta straffrihet. Om förövarna tillhör en stridande fraktion eller en fredsbevarande styrka ska kvitta. Den permanenta internationella brottsdomstolen (ICC) kan fylla denna lucka i internationell lag. På detta område har sedan Margot Wallström som säkerhetsrådets och generalsekreterarens särskilda representant gjort avgörande insatser.

Fler kvinnliga fredsövervakare är ett måste i kampen mot sexuellt våld under väpnade konflikter. När kvinnor deltar i FNs fredsbevarande styrkor förbättras relationerna till lokalbefolkningen och den allmänna moralen höjs.

I Sydafrika anses den höga andelen kvinnliga fredsövervakare (53 procent) ha lett till ökat kvinnligt politiskt deltagande både som väljare och parlamentsledamöter. Sydafrikaoperationen är en av flera som haft en stor andel kvinnor,

andra uppdrag är de i Guatemala och i Namibia. Kvinnliga fredsövervakare har bevisligen lättare att bistå kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp – i många fall av män i uniform.

EU-Parlamentet ställde sig bakom mina krav bl a att kvinnor bör utgöra minst 40 procent i allt fredsarbete för att upptäcka och lösa konflikter och återuppbygga samhällen igen. Alla fredsövervakare – kvinnor och män – behöver jämställdhet-utbildning för att respektera och förstå den civila befolkningens behov och prioriteringar.

I EU-rapporten krävs också att kommissionen och medlemsstaterna vidtar en rad andra åtgärder för att förebygga våld mot kvinnor och barn under väpnade konflikter, t ex ett jämställdhetstänkande i all katastrofhjälp vid planeringen av flyktingläger som placering av toaletter, belysning, lämpligt husrum för ensamma kvinnor och säkerhet från överfall vid hämtning av vatten och ved. Vidare måste offer för överfall och våldtäkt få tillgång till psykologisk rådgivning.

Detta är några av kraven i den EU-strategi jag arbetade fram om kvinnor och väpnade konflikter. Utarbetandet skedde i nära samarbete med FN och den ligger därför väl i linje med Säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet, som antogs i november 2000.

Säkerhetsrådets resolution 1325s första och viktigaste paragraf handlar inte om kvinnor som offer utan om kvinnor som aktörer, som beslutsfattare. Där uppmanas medlemsstaterna att se till att kvinnor i ökad utsträckning deltar på alla beslutsnivåer i nationella, regionala och internationella institutioner och mekanismer för förebyggande, hantering och lösning av konflikter. Resolutionen kräver kvinnors fulla deltagande i hela fredsprocessen som medlare, observatörer,

som experter och inte minst som fredsförhandlare. Säkerhetsrådets resolution antogs efter ett hårt arbete av kvinnoorganisationer och en del progressiva regeringar. Efter tusentals år skulle äntligen kvinnorna få vara med och skapa fred.

Men hur omsätts då Säkerhetsrådets bindande resolution i verkligheten. Hittills har endast 34 av FN:s 193 länder antagit handlingsplaner för att omsätta resolutionen i handling. Det varierar mycket mellan olika länder.

Sedan 2004 samarbetar fem kvinno/fredsorganisationer i Sverige i Operation 1325 för att se till att säkerhetsresolution 1325 inte blir en papperstiger utan omvandlas till konkreta åtgärder. Det första och viktigaste var att aktivt medverka till en handlingsplan för genomförande av SR 1325. Den

antogs 2006. Vi arbetar med politisk påverkan på regering och riksdag, information om resolutionen och utbildning i demokrati, mänskliga rättigheter och konflikthantering för svenska och arabisktalande kvinnor. 2008 skrev vi rapporten "Tror EU att bara män skapar hållbar fred?" om könsfördelningen i EU:s civila fredsbevarande insatser. Trots alla vackra ord var nästan nio av tio män i EU:s civila fredsbevarande insatser.

Vi utbildar olika myndigheter och för samman dem med lokala kvinnoorganisationer i Iraq, Sudan, Georgien, Colombia m.fl. i SSRs Säkerhetssektorreform. Vi stödjer och arbetar direkt med kvinnoorganisationer i Sudan och Sydsudan, som samarbetar över gränserna sedan flera år. Vi har under flera år fört samman palestinska och israeliska kvinnor i ett brobyggande. Och har ett planerat och påbörjat arbete får kvinnorna i Iraq. I höst börjar vi ett arbete med att förstärka kvinnorna i olika arabiska länder och deras inflytande efter den arabiska våren.

Hur skall vi då kunna stärka FN globalt, nationellt och lokalt? Kan arbetet med resolution 1325 vara en väg att stärka FN. Det är jag övertygad om. En väg är att lära och lyssna till varandras erfarenheter. Hösten 2010 samlade vi 160 deltagare från 20 länder i en konferens för att utbyta bra och dåliga erfarenheter om arbetet med 1325 och enades om att förse Säkerhetsrådet och generalsekreterare Ban Ki-Moon med rekommendationer om hur arbetet skall gå till för att göra verklighet av resolutionen.

De rekommendationerna är utmärkta förslag inte bara för att förverkliga den bindande resolutionen från säkerhetsrådet utan också för att stärka FN globalt, nationellt och lokalt.

Av FN och det internationella samhället krävde vi bl a följande:

- Utse en generalsekreterarens särskilda representant för kvinnors rätt att fatta *beslut* om och delta i hela fredsprocessen (precis som Margot W varit mot våldet).
- Utse åtminstone 40% kvinnor i hela fredsprocessen, särskilt vid fredsförhandlingar.
- Använd kvotering för att få kvalificerade kvinnor i ledande positioner i FN-systemet.
- Låt jämställdhetserfarenhet vara ett kriterium för ledande positioner i FN.
- Utbilda alla FN-personal om ojämlikhet och gender-strukturer i FN.
- Kräv att medlemsstaterna varje år rapporterar till Generalsekreteraren hur man arbetat med att genomföra 1325.
- För in konkreta rekommendationer och klart ansvar för medlemsstaterna i Generalsekreterarens årliga rapport om 1325.

Av medlemsstaterna krävde vi bl a följande:

- Inkludera minst 40% kvinnor på alla nivåer av beslutsfattande om fred och säkerhet.
- Anta en nationell handlingsplan. Den skall innehålla mätbara mål, en klar tidtabell, ett effektivt granskningssystem och en definierad budget.
- Utse en ambassadör för Säkerhetsrådets resolution 1325.
- Erbjud beslutsfattare djupträning om ojämlikhet och jämställdhet.
- Inför träning vid tidig ålder i skolan om de värderingar 1325 vilar på.
- Ge ekonomiska resurser för långsiktig fondering för resolution 1325.

Dessa krav kan vi gemensamt driva på nordisk nivå gentemot våra riksdagar och regeringar. Handlingsplaner har alla

de nordiska länderna men inte med tydliga mätbara mål, tidtabell och en ordentlig budget. Än så länge har varken FN eller någon nordisk regering utsett en särskilt ansvarig för kvinnors rätt att fatta beslut om fred eller krig eller utsett minst 40% kvinnor på alla nivåer av beslutsfattande om fred och säkerhet. Visst skall alla våra myndigheter utbildas om 1325, inklusive försvaret, men resolution 1325 handlar inte om fler kvinnliga officerare eller soldater. Det är en mycket större och viktigare fråga. Halva befolkningens rätt att delta i beslut om vår framtid.

Det verkliga genombrottet för 1325 kom i december 2011 när Nobelkommittén gav tre kvinnor: Ellen Johnson-Sirleaf och Leymah Gbowee från Liberia och Tawakko Karman från Jemen Nobels fredspris med direkt hänvisning till Säkerhetsrådets resolution 1325. Slutligen fick kvinnor som med fredliga medel arbetat för fred erkänsla och resolution 1325 fördes fram i ljuset.

Alltifrån Lysistrates kamp mot kriget 400 före Kristus till våra dagars män går en röd tråd. *“Lägg er inte i. Ni skall inte syssla med sånt. Förstår ni inte att vi män slåss för er.”* Men kvinnorna måste lägga sig i, ta sig rätten att ifrågasätta och kräva att deras erfarenheter tas till vara. Annars blir det som hittills. Mer och mer våld.

Så länge vi ignorerar hälften av befolkningen kan vi inte uppnå hållbar fred. Fred är en alltför tung börda att lägga på endast en institution, en regering eller ett kön. Hållbar fred kan inte skapas om man bortser från halva mänskligheten. Fred kan bara uppnås om kvinnor fullt ut tar del i hela fredsprocessen.

För att parafrasera Lysistrate:

“Vi kvinnor har tagit itu med att rädda vår glob. Om ni på ert håll vill ta på er vår roll att lyssna och hålla tand för tunga ska vi med vårt myteri på nytt göra världen klok.”

Alternativet kan annars bli att vi kvinnor känner oss manade att använda Lysistrate och hennes systrars metod och förenar oss i en global kärleksstrejk.

Tack!

Tal av Maj Britt Theorin – tidigare ordförande för EU-parlamentets jämställdhetsutskott och svensk nedrustningsambassadör - vid Nordisk Folkriktsdag i Jondal. Norge 31/7 2012.

De nordiske lande i en verden i krise

Johan Galtung

Lad os starte med krisen.

Det er ikke en verdens-, men en vestlig krise. Årsagen er ligetil: resten af verden er ved at indhente og til dels overhale Vesten; Kina er ved at indhente og overhale USA – og komme sig over det slag, landet fik omkring år 1500, da portugisere og englændere ødelagde 100 års buddhistisk – muslimsk handel fra Østkina via resten af Asien til Somalia; det sluttede i Macao-Hong Kong (men ingen kinesiske enklaver i Portugal eller England).

Vesten udkonkurreres; og krisen er delvis økonomisk, delvis desperate vestlige forsøg på at klynge sig til sin hegemoniske magt.

Da man indså, at Indien og Kina alene kan dække verdens behov for industrivarer af en bedre kvalitet set i forhold til prisen, og at Syden kan dække behovet for ressourcer og landbrugsprodukter, var ét vestligt svar at gå fra reel til finansøkonomi. At udnytte gældsforpligtelser som et magtmiddel, billige kreditter og spekulation var ét svar, der bygger på gamle traditioner for privat bankvirksomhed i City of London og Wall Street. Men det slog tilbage. Nedsikringer, der afmonterer velfærdsstaten, og krige skulle imidlertid bevare Dollaren som verdensvaluta.

Men hvis noget land er i gæld, er det USA selv: til Kina, Japan og EU. USA vil aldrig betale den gæld, og det vil Kina heller aldrig forlange. Kina har formodentlig allerede tjent langt mere ved den adgang, landet har fået til det amerikanske marked. USA's pres for at få Kina til at revaluere deres valuta, yuan'en, kan måske gøre visse varer "made in USA" konkurrencedygtige i forhold til varer "made in China". Men det bliver på bekostning af de 90% af den amerikanske befolkning, der er afhængige af at kunne købe billige kinesiske produkter. Det samme ses i EU, med Tyskland i rollen som Kina og de gældsplagede EU-randstater i rollen som USA; og det ses på verdensplan i Verdensbankens forhold til de sydlige lande. Løsningen er i alle tre tilfælde at eftergive gælden og gøre randstater mere selvforsynende.

Men Vesten har fortsat sin rene militære magt; NATO er under Ban Ki-Moon blevet FNs militære arm, og der findes 800 militære USA-baser, herunder en på Svalbard.

Tag Afghanistan som eksempel: invasionen af Afghanistan for at sikre en base i en fremtidig krig imod Kina og en olierørledning fra det Kaspiske til det Indiske Hav, var planlagt længe før 9/11 og manglede kun et uafviseligt

påskud. Og på den anden side begik Mullah Omars styre helt uacceptable uhyrligheder og kaldte på en invasion udefra – men i hvilken form er fortsat et åbent spørgsmål. Resultatet var invasion og besættelse; så skiftede man regimet ud ved at implementere et af Machiavellis råd til Prinsen: hersk gennem et lokalt hierarki; i dette tilfælde ledet af præsident Karzai. Resolutionerne fra FNs sikkerhedsråd har en indbygget mangel på legitimitet: den største pol i en multipolær verden, Islam-OIC, har ingen vetoret. Vesten har tre og anvender FNs sikkerhedsråd til at intervenere i muslimske lande, støttet af vestlig paranoia og en manglende forståelse for, at ens egen statsterrorisme er en af hovedårsagerne til terrorismen. Man taler om 30 års krig i Afghanistan, regnet fra den sovjetiske invasion; og glemmer Englands krige i 1842, 1878 og 1919. Vesten bruger begreber som "taliban" og "krigsherrer" og er blinde for modstanden og diversiteten i et land, der er meget anderledes end en vestlig nationalstat. En årsag, der på ingen måde undskylder denne mangel på indsigt, er, at de allierede er der for at takkes USA, ikke fordi der er en trussel fra Afghanistan. De slår flere ihjel end de beskytter, og de bliver slået militært. En krise.

Hvordan passer de nordiske lande ind i alt dette, og hvad vil de være i stand til at gøre? De har et godt ry. Men pas på: for så usædvanligt homogene nationalstater var demokratiet let (og så har Norge alligevel ikke sikret samerne en plads i parlamentet). En stærk arbejderbevægelse med sympati for kommunismen og indsatsen for at løfte de fattigste fra armod til værdighed – også et kristent grundprincip – samtidigt med, at man var del af det kapitalistiske Vest, hævdede dem over modsætningen mellem stat og kapital og skabte velfærdsstaten. Der var forståelse for USSR, mens man forkastede stalinismen.

Hvad er den nordiske model? Det er en treenighed: arbejde-kapital-stat. Den fælles base og ideologi er *økonomisk vækst*; en kage, der vokser, kan lettere skæres ud og fordeles end en fast eller skrumpende kage. Hvis de tre stærkeste aktører i samfundet er enige om det, bliver det sådan – på trods af, at opinionsundersøgelser viser, at flertallet af nordmænd, for eksempel, faktisk ikke ønsker flere penge, men mere fritid til personlig og social udvikling af enhver art. Men magten råder.

Alle fem nordiske lande og de tre selvstyrende områder føler tilknytning til USA. Og deres samfundsmodel gør dem afhængige af økonomisk vækst. Så, på trods af konsekvenserne for klimaet går Norge ind for mere olieudvinding end nogensinde, og søsætter en ny masseproduktion af missiler og droner. Alle landene har anti-immigrant højreekstremister; men kun Norge har produceret en Breivik. Netop landenes homogene karakter gør dem til ringe aktører i en globaliseret verden, der nødvendigvis vil være multi-etnisk og multi-kulturel. Af samme årsag er de nordiske lande måske ikke de bedste mæglere. De er for lidt bekendte med ikke-vestlige mentaliteter og for fokuserede på individuelle menneskerettigheder, flertalsstyre og vestlig lov. I andre kulturer er folkeret, dialog for at opnå konsensus og udelade andet fremherskende.

Alligevel kan de nordiske lande gøre meget. De kan stå sammen om at *demokratisere FN* ved at *afskaffe vetoretten* og artikel 12A og skabe en *FN folkeforsamling*.

Et *nordisk forsvarsforbund*, uafhængigt af NATO – som altså ikke blot skal give hvert land nogle NATO-opgaver – vil give god mening.

Det samme vil en *nordisk atomvåbenfri zone*, som den de sydøstasiatiske ASEAN-lande vil skabe; og en *nordisk føderation*, der går videre end det nuværende Nordisk Råd, demokratisk som den schweiziske føderation og på linje

Frit Norden nr 1 - 2013

med tendensen til voksende regionalisering.

Vi har behov for en genfødsel af det nordiske, åbent imod hele verden. Dialoger med indvandrere kan være gode at lære af. Brug dem.

Johan Galtungs oplæg ligger på Fritt Norden Norges hjemmeside, www.frittnorden.no, på engelsk. Foredraget blev holdt på skandinavisk, og den oprindelige engelske tekst er her oversat af Jesper Morville.

Helsingforsavtalen 50 år

Torbjørn Dahl

Helsingforsavtalen regulerer det nordiske samarbeidet og traktatfester samarbeidet i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Temaet har vært opp flere ganger på Nordisk Folkeriksdag.

Under folkeriksdagene på Lillehammer i 2003 innledet Dag Seierstad om et mellomstatlig eller et overstatlig samarbeid i Norden. Vi har drøftet Helsingforsavtalen og snakket om behovet for en revidering. Vi har møtt på Nordisk Råds sesjoner i København, Stockholm og i Oslo, og vi har arrangert seminarer.

På nittitallet opprettet vi et såkalt Alternativ Nordisk Råd - en ngo-er som skulle utfordre det ordinære nordiske rådet. Kanskje bør vi ta dette opp på nytt?

Litt historie:

Norden har mye til felles. Det er mye som binder oss sammen.

Jeg har tro på nordisk samarbeid i en regional verden, men det er viktig at makt er fordelt. I et demokratisk Norden er stemmerett ikke nok alene. Eiendom og kapital må også deles, og Norden har bedre forutsetninger enn andre til å realisere dette.

Frit Norden nr 1 - 2013

Nordisk samarbeid er ikke noe nytt. I følge Snorre møttes de tre kongene av Norge, Sverige og Danmark i Kungahälla allerede i 1101. Møtet var et fredsmøte.

400 år senere i 1397 ble Kalmarunionen til. Unionen varte i mer enn hundre år. Det var felles konge og utenrikspolitikk, men det var ingen føderasjon. Det var ingen felles stat. Hver av landene hadde sine egne lover. Makten var delt mellom de tre riker. Norden var et statsforbund. Untaket var Island, Færøyene, Grønland og Finland som i praksis var rene kolonier.

Senere deles Norden i to. Norge ble sterkt svekket av “pesten”. Danmark-Norge og Sverige-Finland slåss og konkurrerer om dominans i flere hundre år. Napoleonskrigene gav store endringer. Finland erobres av Russland og Norge gis til Sverige.

Norge ble selvstendig i 1905 og Finland ble endelig egen stat i 1917. Island i 1918 og fikk full selvstendighet i 1944. Norden bestod av to gamle og tre unge stater da 1.verdenskrig tok slutt.

I mellomkrigstiden samarbeidet Norden på flere områder, men selvstendighet og graden av samarbeid var konfliktfyllt. Selv opprettelsen av Foreningen Norden i 1919 var kontroversielt (spesielt i Norge). Mange var redde for en undergraving av den nye suvereniteten.

Nordisk Råd ble til i 1952 med første session i 1953. Også da var det motstand. Norge avviste forslaget i 1939, og samtlige borgerlige partier var mot et formalisert samarbeid i 1952. Finland kom med først i 1955.

Helsingforsavtalen:

Helsingforsavtalen ble underskrevet 23. mars 1962 – altså 10 år etter opprettelsen av Nordisk Råd. Først i 1971 fikk vi et ministerråd og med det - et sekretariat for det nordiske samarbeidet. Hvorfor tok det så lang tid?

Helsingforsavtalen er det nordiske samarbeidets «grunnlov» Samarbeidet skjer mellom likeverdige parter, og ingen kan påtvinge et annet land en politikk som ikke er ønsket. Suvereniteten er inntakt.

Likevel er samarbeidet omfattende. Både det formelle og det uformelle samarbeide utgjør et av de mest omfangsrike regionale samarbeid i verden. Samarbeid skjer på alle plan fra nordisk sjakkmeesterskap til nordiske statsministermøter. Kommuner, foreninger, institusjoner, bedrifter, tillitsvalgte, skoleklasser, enkeltpersoner og familier knytter nordiske vennskapsbånd.

Nordisk samarbeidet er unikt, fordi det har så stor legitimitet. Samarbeidet har en oppslutning i befolkningene på nærmere 80%, og flertallet ønsker mer nordisk samarbeid enn det vi har i dag.

Det mellomstatlige samarbeidet i Norden er etter min mening en stor suksess. Mye er oppnådd. Likevel står samarbeidet lavt i kurs. Hvorfor?

EU stjeler oppmerksomheten - spesielt når EU går godt. Når EU sliter øker oppmerksomheten om Norden. Politikere jobber i dag for mer samarbeid I Norden, men mange vil endre avtalen.

Det er nå jeg mener vi må være påpasselige. Hva slags Norden ønsker vi? Hvordan skal makt fordeles? Hvem skal ta

Frit Norden nr 1 - 2013

beslutningene og hvilke beslutninger skal tas?

Nordisk Ministerråd gav i 2010 ut årboken "Forbundsstaten Norden" av historiker og Gunnar Wetterberg. Innlegget har fått stor oppmerksomhet og er gjenstand for mye debatt.

Norge har i år formannskapet i Nordisk Ministerråd. I sitt program skriver ministerrådet at nordiske institusjoner må tilpasse seg dagens virkelighet og at Norge ser fram til å bidra i en omstillingsprosess.

Presidiet har gitt Centrum för Norden-studier i Helsinki i oppdrag å legge fram en rapport om: "Så vil vi utvecla det nordiska samarbetet" Rapporten legges fram på nordisk session nå oktober/nov. Det forundrer meg om ikke rapporten støtter opp om Wetterbergs visjoner.

Debatten er allerede i gang. I Norge vedtok Foreningen Norden på sitt landsmøte i juni og arbeide for en nordisk forbundsstat. Dette noe som etter min mening går ut over foreningens vedtekter, og jeg har klaget til foreningens kontrollutvalg.

Det er viktig at Fritt Norden og Folkeriksdagen diskuterer disse spørsmålene. Vi må drøfte hva vi vil med Norden og hva slags samarbeid vi ønsker, og vi må drøfte både form og innhold.

Vi har diskutert Helsingforsavtalen før, og jeg mener det viktigste er å få endret rådets representasjon til å inkludere Grønland, Færøyene, Åland og Sametinget med egne delegasjoner. Nordisk samarbeid må bygges på deltakelse fra alle nasjoner i et likeverdig samarbeid.

Jeg vil oppfordre Fritt Norden foreningene til å ta tak i disse

problemstillingene. Kanskje bør vi skrive en motmelding til Wettebergs bok? Vi kan også stimulere til mer forskning. Det er mye vi ikke vet om samarbeidet i Norden. Kan vi lære av andre? Kan f.eks. Sveits være en modell for mer samarbeid i Norden?

Torbjørn Dahl er representant for 'Miljøpartiet De Grønne' i Lillehammer Kommunestyre og tidligere formand for Fritt Norden-Norge.

Helsingforsaftalen (læs aftalen her) er en samarbejdsoverenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

NOK ER NOK

– om EU, nyliberalismen og det nordiske alternativ

Boganmeldelse ved Jesper Morville

I 10 superkorte, personlige og vægtige kapitler leverer Niels I. Meyer en grundlæggende kritik af vores kasinosamfund, neo-liberalismen og EU, og giver realistiske og konstruktive forslag til en alternativ udvikling.

Niels I. Meyer (NIM) viser i sin seneste bog, "**Nok er nok**", at hans analyser er så skarpe som nogensinde. Og hans redskaber til at formulere sin kritik og sine både realistiske og visionære alternativer er så skarpslebne, at han på få sider kan behandle emner så varierede som livets mening, grænser for vækst og et nordisk alternativ til EU's katastrofekurs.

I flere af de 10 kapitler kritiseres de voksende sociale og økonomiske uligheder, globalt og i de enkelte lande, og der argumenteres for, at arbejdsløsheden og miljøtruslen bedst kan bekæmpes ved at sænke arbejdstiden, fordele arbejdet bedre og satse på vækst i livskvalitet snarere end på fortsat vækst i materielt forbrug. NIMs modbillede til det neoliberalistiske kasinosamfund er det humane ligevægtssamfund, baseret på en økologisk økonomi.

Kritikken af EU

Ikke mindst rummer bogen kritik af EU, både på konkrete politikområder som salget af CO₂-kvoter og på det grundlæggende plan. Hvad kvotesystemet angår, kommer bogen med præcise forslag til forbedringer, EU kunne indføre her og nu. Hvad de

grundlæggende træk i EU angår, fastslår NIM (der var ledelsesmedlem i JuniBevægelsen og senest medlem af landsledelsen i Folkebevægelsen), at han ikke længere tror på muligheden af demokratiske reformer indenfor EU's nuværende rammer. "Der henvises ofte til globaliseringen som en ... begrundelse for skabelsen af en europæisk supermagt ... Den argumentation synes at overse, at ... globaliseringen i høj grad er drevet frem af multinationale selskaber baseret på deres økonomiske særinteresser. Til gengæld har en række (mindre) nationalstater spillet en væsentlig rolle for beskyttelsen af demokratiet og miljøet. Også af den grund er det vigtigt at fremme et europæisk alternativ med andre prioriteringer" (s.36) Som alternativ fremlægger NIM et konkret forslag til et fleksibelt nordisk forbund med fælles udenrigs-, forsvars- og finanspolitik som en base, hvorfra der kan forhandles med EU om et fornuftigt samarbejde.

Bogen er fra start til slut en appel til os alle om at benytte "mulighederne for at ændre denne klode til at være et rart sted at være for de nuværende og fremtidige generationer." Bogen er et glimrende redskab at have liggende i rygsækken eller tasken og henviser til i enhver aktuel debat.

Niels I. Meyer: NOK ER NOK – Stop den skæve udvikling. Forlaget Tiderne Skifter, 88 sider, kr. 125,-. Se forlagets beskrivelse <http://bog.nu/titler/nok-er-nok-niels-i-meyer>

Vigtige visioner fra det officielle nordiske samarbejde

Anmeldelse ved Jesper Morville

Ved Nordisk Råds 60-års jubilæumssession i Helsingfors offentliggjordes en officiel rapport om muligheder for fremtidens nordiske samarbejde.

”Nordiska Gemenskaper - en vision för samarbetet” hedder en ny og allerede meget omtalt rapport fra Nordisk Råd. Den forholder sig til de senere års debat om det nordiske samarbejde og lægger sig mellem visionerne om en decideret nordisk forbundsstat og ønskerne om en pragmatisk udvidelse af det eksisterende samarbejde på enkelte områder. Dens forslag er en generel markant styrkelse af det nordiske samarbejde på alle områder, men i forskellige former, afhængigt af, hvad der samarbejdes om. Derfor taler rapporten også om nordiske fællesskaber - i flertal. Dens udgangspunkt er - i lighed med Niels I. Meyers - at EU er i dyb krise, og at de eksisterende former for internationalt samarbejde i globaliseringens navn har det svært med demokratiet. Derfor argumenterer den for, at regionalisering vil være fremtidens svar på globaliseringens problemer og fleksibelt regionalt samarbejde blive den vigtigste politiske aktør - uanset hvilke store internationale samarbejdsorganisationer, der fortsat vil være.

Den stiller spændende konkrete forslag til, hvordan Norden kan øge samarbejdet indenfor ikke mindst udenrigs- og sikkerhedspolitik, miljø-, velfærds-, ligestillings- og

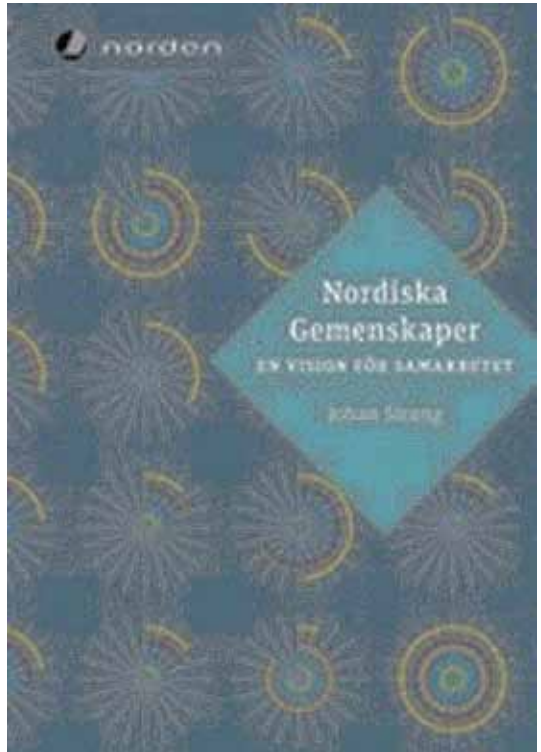
forskningspolitik. Norden er globalt set kendt for sine resultater på netop disse områder. For fortsat at kunne være et alternativ og gå i spidsen på de felter, hvor vi har muligheder for det, må Norden, uanset EU og andre institutioner, styrke samarbejdet. Og vigtigst af alt: gøre det i et nært samspil mellem myndigheder, græsrodder og eksperter.

Rapporten er skrevet med entusiasme. Og det er utroligt positivt, at der samtidigt udsendes to bøger, Niels I. Meyers og Nordisk Råds, der peger i samme retning og påpeger nødvendigheden af at tænke alternativt i forhold

til EU. Deres visioner ligger også tæt op ad det nordiske holdningspapir, Folkebevægelsens internationale udvalg udarbejdede sidste år.

Frit Norden bør i høj grad også tage bolden op og forholde os til de tanker og modeller for den videre udvikling af det nordiske samarbejde, de to bøger rummer, og have dem med i bagagen i vores fremtidige kontakter til både det officielle nordiske samarbejde og det folkelige i f.eks. Foreningerne Norden.

Johan Strang: Nordiska Gemenskaper – en vision för samarbetet. Udg. Nordisk Råd, 98 sider, 100,- kr. Kan købes eller hentes gratis fra www.norden.org.

Tom side 30

Tom side 31

NORDISK FOLKERIGSDAG 2013

FINDER STED I 1 - 4 AUGUSTI 2013

I MOROKULIEN, EDA, SVERIGE

SE MERE PÅ

[HTTP://WWW.FRITNORDEN.DK/NFR.HTML](http://www.fritnorden.dk/nfr.html)

Dette nummer af
FRIT NORDEN
er redigeret af
Luise Hemmer Pihl (ansv.)
og Jesper Morville

Bladet udkommer principielt
på netadressen
<http://www.fritnorden.dk>
og er fælles medlemsblad
for
Frit Norden Danmark
Fritt Norden Norge og
Fritt Norden Sverige

Mangfoldiggørelse er kun
tilladt med tydelig kildeangi-
velse

På hjemmesiden under
fanen KONTAKT kan du

- melde dig ind i forenin-
gen Frit Norden
- tilmelde dig vores mail-
liste
- eller sende et støttebi-
drag

Bank reg. nr. 1551
Kontonummer 317 7920

Gør noget for et

Frit Norden

Nærmere oplysninger hos
formændene:

Frit Norden Danmark

Jesper Morville
Christianshvidevej 3, 1. sal
DK-2920 Charlottenlund
JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden Norge

Peter Ørebech
Skjelnavn 23
N-9022 Krokeldal
Peter.Orebech@nfh.uit.no

Fritt Norden Sverige

Gunilla Winberg
Bastugatan 37
S-11825 Stockholm
rigun@comhem.se